

Hæc tantum de sacro Carmelitarum ordine in manuscriptis auctoris Soarii invenire potuimus, quem nisi mors bonis omnibus indubitanter præoccupasset, tam de hoc ipso ordine quam de reliquis plura scripturum fuisse non dubitamus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

TRACTATUS DECIMUS

DE

RELIGIONE SOCIETATIS JESU

IN PARTICULARI.

INDEX CAPITUM LIBRI PRIMI

DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU, QUOAD INSTITUTIONEM ET INSTITUTUM
IN GENERALI.

CAP. I. <i>Sitne Societas Jesu vera religio, et cur ita appelletur.</i>	<i>sed etiam re ipsa, et quasnam proprietates inde consequatur.</i>
CAP. II. <i>De fine hujus religionis.</i>	CAP. VI. <i>An Societas Jesu contemplativam, an potius activam vitam complectatur.</i>
CAP. III. <i>De mediis quibus hæc religio utitur ad finem sibi præstitutum.</i>	CAP. VII. <i>In quo gradu perfectionis Societas Jesu instituta sit.</i>
CAP. IV. <i>An Societatis Jesu religio convenienter instituta sit et approbata.</i>	CAP. VIII. <i>Satisfit primæ objectioni capituli præcedentis.</i>
CAP. V. <i>An Societas Jesu sit per se religio clericorum, non solum habitu,</i>	CAP. IX. <i>Satisfit secundæ objectioni.</i>
-

LIBER PRIMUS

DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU

QUOAD INSTITUTIONEM ET INSTITUTUM EJUS IN GENERALI.

Hæc est postrema pars totius operis de statu religionis, quæ, sicut pluribus titulis ac nominibus a me debita est, ita præcipue ac primario est intenta. Cum enim ante quadraginta annos, ex quo hæc scribo, scribo autem anno 1595, magno divinæ gratiæ beneficio ad hanc religionem vocatus sim, et toto hoc tempore in ea educatus, nutritus et conversatus, ejus vivendi rationem ac institutum admiratus semper fuerim, et in ea singularem morum probitatem, et erga divinam majestatem religionem ac reverentiam, erga proximos vero eximiam charitatem et animarum zelum, in variis ac distantissimis provinciis Italiæ, Galliæ, totius fere Hispaniæ, ac tandem Lusitaniæ fuerim expertus; videamque nihilominus religionem hanc non solum ab hæreticis hominibus (quæ illius magna laus est) odio haberi, verum etiam, specie religionis, ab hominibus sanam doctrinam, et religionem Catholicam profitentibus oppugnari, variisque modis, tum in privatis colloquiis, tum etiam in publicis lectionibus et concionibus, vel iniquis detractionibus, vel sophisticis argumentationibus exagitari; diu, multumque desideravi, ejus, quæ in nobis est, religionis rationem utrisque reddere, et objectionibus universis, quæ hæcenus contra Societatem excogitatae sunt, satisfacere. Non quia veritas ipsa, quæ luce clarior est, aut religio, quam Apostolica Sedes toties probavit, et divina gratia suis operibus illustriorem reddidit, nostra defensione aut illustratione indigeat, sed ut signum aliquod grati animi, et Deo, qui me vocavit in Societatem Filii sui, et ipsi Societati, cui totum, quod sum, vel habeo, debitum recognosco, exhiberem. Quamobrem, Sanctissimorum Patrum Thomæ et Bonaventuræ exempla secutus, opus hoc divina gratia confisus aggressus sum. Quia vero Societas hæc quædam habet

cum cæteris religionibus communia, quædam autem propria; propter priora, nonnullis minus necessaria in Ecclesia, vel potius supervacanea visa est; eo quod novissimis temporibus, quando Ecclesia multis et gravissimis religionibus abundabat, inventa videatur; propter posteriora vero, res nova, ac propterea vel hoc solo nomine suspecta multis existimata est; ab aliis autem minoris habitata, quod parum rigorosum et austerum vivendi modum amplexam esse calumniantur. Ad satisfaciendum igitur omnibus, necessarium existimavimus ea prius, quæ religioso statui communia sunt, diligenter, et exacte tractare; quod hæcenus præstitimus¹; deinde vero (quod nunc aggredimur) Societatis institutum distincte ac dilucide explicare. Ita enim speramus fore, ut ad majorem Dei gloriam, et animarum fructum, religionis hujus dignitas et utilitas omnibus innotescat, et oblatantium ora aut obticescant, aut confundantur. In hoc ergo primo libro, generatim Societatis institutum, ordinem, harmoniam, seu hierarchiam proponemus ac declarabimus. In sequentibus vero de singulis ejus partibus, votis, ac præcipuis constitutionibus (hæc enim omnia instituti nomine comprehenduntur) disseremus.

CAPUT I.

SITNE SOCIETAS JESU VERA RELIGIO, ET CUR HOC NOMINE INSIGNITA SIT?

1. Supponimus esse in Ecclesia Catholica congregationem quamdam clericorum, specialem regulam sub obedientia propriorum Prælatorum profitentium, quam hoc nomine *Societatis Jesu* appellamus. Hoc ex facto ipso per se evidens est, et ideo non indiget alia

¹ In superiori tomo, et tractatu 1 hujus.

probatione, præterquam quod hujus congregationis, sub eo nomine, honorificam mentionem fecit Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 16, de Reformat. regul., et ante ac post illud multi Pontifices in bullis suis, quorum sententias postea referemus.

2. *Assertio prima, Societatem esse veram religionem.*—*Probatum de fide.*—*Essentia religionis quæ.*—Dicimus ergo primo, congregationem hanc esse veram et propriam religionem: quod de toto hoc corpore Societatis nullus Catholicus negavit unquam, quem ego sciam, nec negare potest; est enim (ut existimo) certum de fide; nam si hæc non est vera religio, nulla profecto est in Ecclesia religio vera, quod dicere hæreticum esset. Sequela autem patet, quia esse religionis non antiquitate, et quasi præscriptione acquiritur, sed professione status ad perfectionem tendentis, et ab Ecclesia approbati. Hæc autem omnia in religione hac manifeste inveniuntur. Nam finis ejus est non solum ad perfectionem tendere, sed etiam alios, quoad fieri possit, ad eam ducere. Ad hunc autem finem assequendum fit in ea seculi abrenuntiatio, et ad divinum cultum specialis consecratio per tria vota substantialia religionis, cum vera etiam professione solemnij, quæ in aliquibus membris hujus corporis fit; ergo de toto hoc corpore dubitari non potest, quin sit vera et propria religio. Quomodo autem in singulis ejus membris hic status inveniatur, in discursu operis dicetur.

3. *Secunda assertio, Societatem esse religionem a reliquis specificè distinctam.*—*Ostenditur.*—*Societas cur præ aliis religionibus membris varia.*—Secundo dicimus, hanc religionem esse distinctam a reliquis specifica distinctione morali, eo modo quo in religionibus hæc distinctio inveniri potest, ut vidimus in tractatu præcedenti, cap. 1. Hoc etiam per se notum est ex modo procedendi ejus. Nam post Summum Pontificem sub diverso capite, seu Generali, constituit suam propriam monarchiam, et sub propriis, ac distinctis constitutionibus ac regulis vivit; et quamvis cum aliis religionibus conveniat in generali fine inquirendi perfectionem, hoc tamen speciale habet, quod in suo fine non tantum acquirere perfectionem, sed etiam illam in aliis exercere, seu ad alios derivare intendit, et ideo in modo illam acquirendi sese accommodat aliorum etiam utilitati et saluti; atque ita incumbit suorum membrorum perfectioni, ut ad aliorum utilitatem ea informet, unde etiam

fit, ut ad hunc finem propriis, vel (ut sic dicam) appropriatis mediis utatur. Ac denique ex eodem capite etiam nascitur, ut corpus hoc pluribus magisque variis membris constet, quam cætera aliarum religionum, sitque (ut ita dicam) magis heterogenea; quia ille finis, ad quem ordinatur, plura requirit munera, atque etiam plura organa necessaria sunt. Est ergo hæc particularis religio distincta a reliquis, quæ post alias nata est, propriumque fundatorem habuit, propriaque approbatione indiguit; quæ omnia sigillatim probanda et tractanda sunt. Nunc tanquam certa supponuntur, magis quam probantur, quia sub hac generalitate nullam habent dubitationem.

Societatem proprium nomen sibi vindicare oportuisse.

4. *Tertia assertio, et ejus probatio.*—*Societatis religiosi variis nominibus appellati per errorem.*—*Cur Societatis religiosi Theatini vocati.*—*Quare Innigwistæ appellati?*—Tertio pro secunda parte tituli, ex dictis concluditur, moraliter necessarium fuisse religionem hanc proprium aliquod et speciale nomen habere, eique imponi. Quia omnes res particulares indigent propriis nominibus impositis, alioqui impossibile esset humano modo, de eis sermonem habere; cum ergo hæc religio particularis sit, et post alias instituta, particulari etiam nomine indiguit, ac novo, et a nominibus aliarum religionum diverso. Hoc autem nomen licet ab aliis, per errorem, aut vulgarem usum, varium ac multiplex fuerit, verum certe, ac proprium unicum tantum est *Societas Jesu*. Religiosi enim Societatis in variis regionibus a multis sunt vocati *Theatini*, ab aliis *Innigwistæ*, a nonnullis *Jesuitæ*, seu *Jesuati*, alicubi etiam præsertim in Lusitania, et India Orientali, *Apostoli* dicti sunt; omnia autem hæc nomina, aut sine veritatis fundamento, aut sine auctoritate, nostris hominibus sunt attributa. Orde enim Theatinorum, qui in aliquibus Italiæ partibus floret, peculiaris quædam religio est, sed a Societate longe diversa; distinctum enim fundatorem habuit (in quo Chemnitius malitiose erravit, ut Jacobus Payva, n. 5 citandus, notavit), nempe Cardinalem Petrum Carrapha, Episcopum Theatinum, qui postea fuit Paulus IV Pontifex, et institutum habet, ac rationem vivendi longe diversam: habet tamen nonnullam similitudinem cum religione Societatis in exteriori specie habitus clericorum.

lis; utraque enim religio clericorum est; et propter hanc similitudinem, et quia prope eadem tempora utraque religio exorta est, ideo vulgus nesciens discernere inter homines utriusque religionis, *Theatinorum* nomen, quod paulo erat antiquius, ad religiosos Societatis accommodavit. Nomen autem *Inniquistarum*, quatenus a nomine *Ignatii* (hispane *Innigo*) derivatum est, non carebat fundamento veritatis, quantum ad etymologiam; recte enim potest et solet religio a nomine sui fundatoris nominari; caret tamen fundamento auctoritatis, sine qua nullum est verum nomen alicujus rei; oportet enim ut sufficienti auctoritate sit impositum; hoc autem nomen non solum a nemine habente auctoritatem Societati impositum est, verum repugnat potius intentioni fundatoris ejus, qui humilitatis causa noluit suam religionem a suo nomine appellationem accipere.

5. *Quamobrem Jesuitæ dicti.* — Idem, servata proportione, dici posset de nomine *Jesuitarum*, quo quidem nomine abutuntur hæretici, ut homines Societatis proscindant. Nam Chemnitius, in quodam libello, quem contra Societatem scripsit, sic dicit appellari hos religiosos *Jesuitas*, non quia vere sint Christo conjuncti, sed quia sunt manifesti hostes Jesu; sicut olim (inquit) Imperatores Asiatici vel Africani appellabantur, quia illas provincias debellaverant; aliquando vero malitiose depravant ac distorquent per ludibrium, ut refert Payva, statim citandus, et Surius in commentario de gestis Orbis, anno 1536. Libellum autem illum cum aliis ejusdem hæretici damnavit Pius IV, per Epistolam missas ad Maximilianum Imperatorem, et ad Albertum, Bavariæ ducem, et ad Episcopos Germaniæ, quas in unum collegit Otho Cardin. Albanensis, et Augustanus Episcopus. Contra eundem etiam hæreticum pro Societate, ejusque nomine gloriose pugnavit Jacobus Payva Lusitanus, lib. 4. Itaque si nomen illud pie ac sincere interpretari velimus, accommodatum satis est ad religiosos Societatis voce simplici nominandos, præsertim supposita ipsius religionis appellatione dicta; si enim tota religio *Societas Jesu* dicitur, quia Jesus est quasi vinculum, et centrum in quo hujus religionis socii copulantur, et ob alias causas, quas statim in num. 13 attingemus, cur non poterunt membra ejus *Jesuitæ* vocari? Sic enim (ut Epiphanius⁴ refert hæresi

⁴ De hac S. Epiphanius derivatione plures

29, longe a principio) fideles in principio Ecclesiæ, ut a Christo cæperunt Antiochiæ appellari *Christiani*, Actor. 11, ita aliis locis a Jesu sunt vocati *Jesæi*, quod fere perinde est, et eandem habuit derivationem; nam totam etiam Ecclesiam aliquando vocavit Paulus *Societatem filii Dei*, 1 ad Corinth. 4. Potest etiam hæc religio *Societas Jesu* appellari, quia nomen Jesu a salute dictum est, et salvatorem ac medicum animarum ex propria etymologia significat; quia ergo hæc *Societas* in hunc finem peculiariter congregata est, ut saluti animarum Christo cooperetur, ideo sub eadem etymologia ejus religiosi *Jesuitæ* dici possunt, quasi animarum curatores ac medici; simile enim nomen in principio nascentis Ecclesiæ religiosus esse impositum, auctor est Eusebius, lib. 2 Historiæ, cap. 16, ubi ex Philone, lib. de Supplicibus, seu de Vita contemplativa, ait, illum vocasse monachos curatores, eo quod tanquam medici curatione adhibita, eorum mentes, qui ipsos adirent, a vitii et turpitudinis morbo ereptas ad integram valetudinem restituerent. Et subjungit Eusebius: *Sive igitur Philo ipse, dum propriam et appositam hominum moribus appellationem attribuere volebat suo ipsius arbitratu et judicio, illis istud nomen imposuerit, sive revera ab initio auctores ejus religionis, cum adhuc Christianorum appellatio nusquam pene locorum divulgata esset, eos ita nominarint, longa ratione disquirere non est opus.* Verumtamen eadem appellatio esse videtur quæ apud Dionysium, cap. de Eccles. Hierarch., p. 4, ubi religiosos vocat *θεραπευτὰς*; ipse vero interpretatur *cultores*, quam interpretationem Eusebius non omittit, quia vox illa derivatur a verbo græco *θεραπεύω*, quod et *samulari* et *curare* significat, unde Luc. 4, ubi de Jesu dicitur, *Curabat eos*, græce dicitur, *ἐθεράπευεν*. (Vide Bellarm., lib. de Monachis, cap. 4.)

6. *Nomen Jesuitæ fundamentum non habet in instituto Societatis.* — In hoc ergo nomine recte interpretato nihil est a veritate aut pietate alienum. Nihilominus tamen ipsa Societas non solet hoc nomine suos appellare, vel quia in bullis Pontificiis, aut constitutionibus ejus non invenitur, et ideo apud illam non habet sufficientem auctoritatem, etiamsi vulgo a multis usurpatum sit, vel certe ad vitandam ambiguitatem seu

alii apud Enriquez, lib. 12, c. 5, n. 4, lit. A, in Com.

æquivocationem. Fuit enim multo ante S. Ignatium congregatio piorum hominum, qui *Jesuati* appellati sunt, cujus meminit Sabellius, *Ænead.* 11, libro 9; et Polydorus, de Inventoribus rerum, cap. 4; Volaterran., lib. 21, cap. de Ordine eremitarum; Baron., in Martyrol. 31 Julii. Ejusque initium fuisse dicitur Senis, Italiæ urbe, anno 1360; auctoribus Joanne Columbino, et Francisco Vincentio, quorum institutum longe diversum est ab instituto Societatis. Nam illi privata tantum vitæ seu perfectioni incumbunt, et communiter non ordinantur. Multi etiam graves auctores dicunt, illam non esse propriam religionem, licet sit satis pius vivendi modus, ut Panormitanus, in rubr. de regul., num. 2, et latius in cap. *Nullus*, de Foro compet., n. 11, et in consil. quinquagesimo quinto, quod ibi citat. Et Felin., capite *Sanctæ Mariæ*, de Constit., in principio; et Cardin., consilio 136. Cur autem illo nomine appellati sunt, variæ rationes redduntur, quæ videri possunt in historiis (nostra enim non refert) apud Boerium, lib. de Vita et statu eremitarum, n. 13; et Paulum Morigia, in Historia de ordinibus, c. 33; et Hieronymum Romanum, lib. 6 de Republica Christiana, c. 22; Onuphrium, in suo chronico, an. 1367.

7. *Cur in Lusitania Societatis religiosi Apostoli vulgo dicantur.* — Quartum Apostolorum nomen certum est a Societate non usurpari, nec valde commune esse; nam extra Lusitaniam, Indiasque Orientis, non est in usu. Ibi autem non sine pia et probabili analogia nostris impositum est. Nam quia in initio, ante approbatam etiam Societatem, socii duo B. Ignatii, B. Franciscus Xavier, et Simon Rodeicus, Joanne rege efflagitante, et Summo Pontifice imperante, in Lusitaniam profecturi, inde in Orientalem Indiam navigaturi ad prædicandum Evangelium, feliciter missi sunt, tantoque fructu ac vitæ exemplo, uterque Olysiopone, Franciscus vero in Oriente etiam per se, ac per suos socios, ministerium suum perfecere, ut Apostolos ad vivum imitari viderentur, ideoque tam ex nominis etymologia, quam ex vitæ perfectione *Apostoli* vocati sunt. Atque ita hoc nomen, secundum quamdam analogiam et participationem intellectum, nec falsitatem, nec magnam invidiam habere videtur⁴. Tamen etiam caret sufficienti auctoritate, et impositione, et non

⁴ Vide Lucenam in Vita Xaverii lit. 4, c. 9.

nihil arrogantiam habere videretur, si propria voluntate esset acceptum; verum, ut dixi, nostri religiosi illud non usurpant, sed potius quantum in ipsis est, cohibere et emendare student.

8. *Proprium hujus religionis nomen esse Societatem Jesu.* — Habetur in prima Bulla Pauli III. — Unicum ergo ac proprium nomen hujus religionis est *Societas Jesu*. Hoc primum S. Ignatius invenit, crediturque habuisse originem a revelatione illa, quam prope Urbem habuit, in qua Æternus Pater Unigenitum suum Crucem humeris gestantem ostendit, eique Ignatium, et ejus socios benevolentissime commendavit, quos eodem amore sub protectione sua Jesus suscepit, et apertis verbis Ignatio significavit⁴. Hinc ergo ortum est sancti Ignatii desiderium, quod reliqui socii religiosissime amplexi sunt, et in prima supplicatione, quam de approbanda sibi Societate Pontifici fecerunt, his verbis significarunt: *Quicumque qui in Societate nostra, quam Jesu nomine insigniri cupimus, etc.* Postea vero subjungit Pontifex generalem approbationem, dicens: *Præmissa omnia et singula, etc., Apostolica auctoritate approbamus.* Atque eadem petitio et approbatio in aliis Pontificiis bullis sæpe reperitur, præsertim in bulla prima Julii III, ubi Patres repetunt illa verba: *Quicumque, qui in Societate nostra, quam Jesu nomine insigniri cupimus.* Et postea Pontifex subjungit: *Quapropter considerantes, nihil quod sanctum, piusque non sit, in dicta Societate, ejusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatii, et aliorum sociorum prædictorum vita et moribus reperiri, etc.* In quibus bullis considerandum est quod licet directe et expresse rem, et non nomen approbare videantur, tamen dupliciter illud satis commendant, primo, quia omnia ab illis Patribus proposita et gesta laudant; nihil ergo reprehensione dignum in desiderio appellationis illius invenerunt. Deinde ac maxime, quia statim illa voce utuntur, et deinceps perpetuo hoc nomine religionem ipsam, religiosos vero ipsos *socios* appellant; quod omnes sequentes Pontifices observarunt, et præsertim Gregorius XIII, in sua Constitutione *Ascendente Domino*, ac tandem Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 16, de Reform. regul. Atque ita Pontificum mentem S. Ignatius intellexerat, quando initio suarum constitu-

⁴ Vide Ribad., in Vita Ignatii, et Orlandin., lib. 2. hist. Societ., num. 30; Lucen. supr.